

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 94(477): (092)+069.02:5

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-29-9-14>**Яна Галецька**Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
аспірантка (Україна)

Влодзімеж Дзедушицький та його внесок у розвиток природничих досліджень в Україні у XIX ст.

Анотація. На основі аналізу літературних джерел розглянуто внесок польського вченого Влодзімежа Дзедушицького (1825-1899) у розвиток природничих досліджень. З'ясовано його роль у становленні краєзнавчого руху в Україні. Проаналізовано біографічні дані і творчий доробок польського дослідника. Розглянуто передумови створення польським дослідником першого приватного Природознавчого музею у Львові, окреслено експонати та бібліотечні фонди, їх номенклатуру і стан, відповідність розвитку тогочасної наукової природознавчої думки, а також вплив музею на суспільне життя краю.

Ключові слова: Влодзімеж Дзедушицький, меценат, польський вчений, природничі дослідження, музей, бібліотека, виставка, Львів, Україна.

З-поміж польських дослідників природничої науки України XIX ст. помітне місце належить графу Влодзімежу Дзедушицькому (1825-1899). Сфера інтересів вченого була досить широкою – це і зоологія, і етнографія, і археологія. Відомий як великий патріот свого краю, як організатор першого на цих теренах музею природознавчого спрямування й творець природничих (нерухомих) пам'яток, які зайняли лише їм властиве місце в загальнолюдському та інтелектуальному просторі України.

У результаті аналізу опублікованої літератури були досліджені праці, в яких висвітлюються бібліографічні дані про польського вченого (Л. В. Баженов [1], В. Колесник [8] М. М. Рогожа [12] та ін.). Крім того, багато сучасних дослідників-краєзнавців описують його діяльність (А. М. Заморока [6], Ю. Корицька-Голуб [9], О. Проців [11], Ю. М. Чорнобай [15] та ін.). Важливим джерелом для написання цієї розвідки склали матеріали Державного архіву Вінницької області і безпосередньо самі праці польського вченого. Але через ідеологічну заангажованість радянської історіографії цілісного дослідження з цієї проблеми ще немає. У цьому і полягає актуальність. Освоєння творчої спадщини польської історіографії, безперечно, сприятиме поступу української історичної науки.

У дослідженні поставлено ціль проаналізувати наукову діяльність польського вченого та показати його внесок у активізацію природничого руху в Україні.

Влодзімеж Ксаверій Тадеуш Дзедушицький (Włodzimierz Ksawery Tadeusz Dzieduszycki) походив з давнього польського графського роду Сасів; народився 22 червня 1825 року в селі Яричеві поруч зі Львовом. Отримав ґрунтовну домашню освіту [1, с. 191]. Мати, захоплюючись колекціонуванням місцевої фауни і флори, виховувала сина в любові до природи. Влодзімеж Дзедушицький так згадував про своє дитинство: «Почав складати у шафі в дитячому покої принесених з прогулянки равликів, жуків, метеликів, зібрані при дорозі квіти і рослини, а оскільки ріс у Львові, то зносив ці предмети з Погулянки, Софіївки, Цетнерівки, Залізної Води та ін.» [10]. Закінчив Львівський університет. Ще в юності виявив яскраві природничі зацікавлення, здійснюючи часті прогулянки в ліси під Львовом, вивчаючи природу краю і збираючи перші колекції. У 40-х роках, з метою поповнення знань і ознайомлення з іноземними колекціями, здійснив закордонну подорож, зокрема побував у Парижі та Геттінгені [2]. Після смерті батька успадкував значні маєтності, зокрема Заріччя й Поторицю в Галичині, а також Яришів і Слободу-Яришівську на Поділлі. У 1848 р. став членом Галицького господарського товариства [8, с. 167].

На меті у нього було створити музей, для якого постійно збирав матеріали. Поторицькі колекції перевіз до Львова. Крім того, він був ще і меценатом. Захоплювався такими природничими науками, як зоологія, ентомологія, ботаніка, геологія та палеонтологія, у зв'язку з чим фінансово підтримував цілу низку галицьких натуралістів, з-поміж яких найвидатнішими були Максиміліан Сила-Новицький та Мар'ян Ломницький [9]. Він виділяє гроші на експедиції, видання монографій, підручників та ґранти на навчання для обдарованих науковців в університетах Львова, Кракова і Відня. Найвизначнішою подією у житті Влодзімежа Дзедушицького, яка не втратила значення і до сьогодні, було заснування Природознавчого музею, що закладався у 1855 році спочатку як аматорська колекція мінералів, комах та гербаріїв

[4, арк. 12]. Колекції зберігалися в Заріччі, Поториці та Львові, а з 1875 року їх перевезли до Львова і розмістили в будинку по вулиці Театральній, де він знаходиться і сьогодні [6].

В етнографічному відділі однією з найбагатших була колекція галицьких писанок. Крім неї були представлені збірка одягу, зразки місцевих народних промислів і акварельні портрети антропологічних типів населення [14, с. 74].

Створення музею переслідувало кілька цілей: дослідження, охорона, збереження та популяризація пам'яток природничої історії регіону. Об'єктом дослідження та музеєфікації стала природа та її найвищий прояв – життя рослин, тварин і людини. Уявляється, що до думки про створення музею саме такого профілю В. Дзедушицького привело власне усвідомлення потреби збереження природи та старожитностей, котрі з часом ставали пам'ятками культурної спадщини [12, с. 130].

Цю добу становлення своєї найважливішої справи фундатор описав на схилі життя: «Та й повстала провідна думка років 50 тому фундаційно затвердити та поставити Музей, чим створити взірець того, наскільки суттєвими є можливості усього, що має і мала природа по давніх угіддях нашої землі. Така думка природним чином розвивалася і розвивалася надалі. Вже утворилися розділи: зоологічний, геологічно-мінералогічний, палеонтологічний, ботанічний, а останнім часом додалися етнографічний та археологічний, і дай Боже, аби тих розділів додавалося якнайбільше, було нашим рідним, відкривало та висвітлювало нові багатства нашої природи, творилися нові праці, відкривалися нові обрії краєзнавства землі нашої» [19, с. 14].

Ця настанова, яку можна трактувати як провідний принцип створення Природничого музею у Львові, свідчить, що В. Дзедушицький формував музей не як кінцеве явище чи інституцію, а супроводжував практичну справу цілісною мережею наукових, культурологічних, традиціоналістських і навіть політичних зв'язків. Насправді, кожен підрозділ музею трактувався як пізнавальне вікно до певної частини природи, відтак і до участі людини у загальній картині світу [15, с. 9].

Окремо варто відзначити прекрасно організовану бібліотеку музею. Бібліотека за характером зібраної в ній літератури поділялася на загальну та геологічну. Загальна бібліотека нараховувала, згідно з бібліотечними книгами, 4956 томів (номерів), відбитків і брошур (сепаратів) – 4387, вирізок із газет – 651, альбомів фотографічних – 31, карт – 187 примірників. За задумом В. Дзедушицького, окремо була сформована бібліотека літератури геологічного спрямування, вона нараховувала 991 том, 200 брошур і відбитків та біля 200 карт [7, арк. 14].

У 1861 р. був обраний до Галицького сейму [16, с. 400]. Присвятив себе впорядкуванню, збільшенню та каталогізації колекцій, перериваючи ті праці лише тоді, коли того вимагали заходи з організації крайових виставок або участі Галичини в закордонних. Організував польський доісторичний і етнографічний відділи на виставках у Відні 1873 р. і Парижі 1878 р., де польські і гуцульсько-руські вироби художнього промислу викликали величезне зацікавлення англійських і американських купців [22, с. 123]. В основному його зусиллями 1877 р. у Львові відкрилася перша крайова промислова виставка, яка показала досягнення краю у виробництві машин, сільському господарстві та народних художніх промислах. Отримав за неї звання почесного громадянина Львова, а наступного року за виставку в Парижі – орден Почесного легіону. Спричинив організацію археологічної й етнографічної виставки у Львові (1885) і двох виставок у Кракові: рибальської, мисливської і лісової та сільськогосподарсько-промислової (1887). Виключно його заслугою були етнографічний відділ і павільйон мистецтва на ювілейній крайовій виставці у Львові 1894 р., де застосував метод реалістичної подачі середовища – метод скансену [13, с. 243]. Велику увагу приділяв розвитку професійної освіти в Галичині. Був співзасновником і першим куратором (від 1874) школи лісового господарства, сам створив у Коломиї гончарну школу (1876), багато праці й коштів віддав на заснування музею художнього промислу у Львові (1874). У 1880 р. передав природничий музей ім. Дзедушицьких у Львові краю і забезпечив його матеріальною базою, об'єднавши з Поторицьким маєтком (1893). Музей з великою кількістю природничих, історичних, етнографічних колекцій, першокласно обладнаний лабораторією препаратів і консервантів, бібліотекою і майстернею, став одним з найвідоміших у Європі [8, с. 168].

В. Дзедушицький розпочав власним коштом серійне видання наукових праць музею під назвою «Muzeum im. Dzieduszyckich» і часопису, присвяченого музейній справі [17, с. 24]. Сам теж займався науковою роботою (проводив дослідження в галузі орнітології), однак, переважаний музейними справами, опублікував лише 2 томи путівника по музею (по відділах птахів і етнографії) та працю «Nasze zwierzęta kręgowe stale i wędrowne» («Наші хребетні тварини, осілі та мігруючі»). З публіцистики теж залишив небагато: «Myśli luźne, rzuczone ludziom dobrej woli» (Окремі думки для людей доброї волі) і «Galicja i Wystawa we Wiedniu» («Галичина й виставка у Відні»). Натомість брав активну участь у наукових крайових імпрезах і міжнародних конгресах. Часто подорожував, переважно по Австрії, Німеччині, Угорщині, Адріатиці, завжди повертаючись із багатим урожаєм збирача. Був почесним і дійсним членом багатьох польських

та іноземних наукових товариств [3, арк. 7]. Міжнародне визнання його заслуг у природознавстві було увічнене доданням прізвища Дзедушицький до наукової номенклатури кільканадцяти нових видів рослин і тварин [18, с. 128].

У 1884 р. організований (як заповідний) В. Дзедушицьким буковий лісовий масив площею в 22,4 га був названий «Пам'ятка Пеняцька», фахівці-лісівники й історики відзначили його як особливе явище [21, с. 361]. Це перший на території України заповідний ліс, створений не для власних мисливських розваг, хоч полювання було одним із улюблених захоплень мецената, а якраз для вивчення світу живої природи у її первісному стані та розвитку. В. Дзедушицький пізніше виступив одним з ініціаторів й організаторів створення у Львові лісового інституту. Цей вищий навчальний заклад з часом набув загального визнання завдяки формуванню наукових лісівничих шкіл, адже його діяльність поширювалася не тільки на ліси Карпат і Прикарпаття, але й на рівнинні частини краю, а також стосувалася питання підготовки наукових і практичних працівників лісової справи [12, с. 128].

Особливі заслуги В. Дзедушицький мав перед польським мисливством: він організовував дуже популярні поторицькі полювання, заснував 1855 р. Малопольське мисливське товариство [11]. Був засновником і Галицького мисливського товариства, яке розпочало свою діяльність у Львові у 1876 р.

За спогадами самого Дзедушицького, він змалку захоплювався природою, що проявилось у збиранні гербаріїв. Лише після переїзду на постійне проживання до сільської місцевості в ньому пробудився мисливський азарт. Чільне місце у музейній колекції Дзедушицького займали мисливські види тварин, які у великій кількості дарували мисливці. Серед тварин він найбільше любив збирати колекцію пернатих. Серед мисливської пернатої дичини найбільшу групу становили глухарі, зокрема подаровані: Ернестом Шауером (добутий у Дорі на горі Синячка 26 червня 1856 року); князем Яном Павлом Сапегою (добутий 4 липня 1889 року у Вигоді Долинського повіту); графом Станіславом Голуховським (добутий у 1870 році); Францішеком Хессом, (добутий 5 травня 1871 року); графом Потоцьким (добутий 17 квітня 1876 року на Волині); Фердинандом Кратером (добутий у ревірі Зелениця Надвірнянського повіту) [20, с. 112].

Підтримував розвиток як польської, так і української культури, любив руський фольклор, а на розвиток народного художнього промислу витрачав кошти, незважаючи на національність. У його дворі в Пенях жила давня традиція порозуміння обох національностей, культурного піднесення та зближення до Рима уніатського кліру. Будував як костьоли, так і церкви, зокрема зробив значну пожертву на будівництво церкви Покрови Пресвятої Богородиці в с. Слободі-Яришівській.

Помер 18 вересня 1899 р. в Поториці [5, с. 337]. Похорон в с. Заріччі став вражаючою маніфестацією пошани, панахида відправлялася за грецькою і латинською літургіями.

Підсумовуючи, відзначимо, В. Дзедушицький був людиною багатогранною. Він був і природником, і колекціонером, меценатом, зоологом, археологом, етнографом. Залишив величезну творчу спадщину після себе. А створення Природничого музею у Львові виконало важливі наукові та соціокультурні функції, дозволило з часом перетворити його у науковий і дослідницький центр краю, принципово важливий в умовах приналежності території до неукраїнських державних утворень. Музей зі збирача та хранителя пам'яток історії та культури Галичини і Поділля як, по суті, цілісного явища з властивими йому ознаками, перетворився в один із духовних центрів зі збереження автентичності українського народу. Вчений виявив себе яскравою особистістю української природознавчої науки та її історії. Сьогодні праці Дзедушицького є джерелом до вивчення історії природи України і заслуговують на всебічне використання при створенні об'єктивної історії краю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX—XX ст. : Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. Кам'янець-Подільський, 1993. 480 с.
2. Борейко В. Володимир Дзедушицький як організатор першого заповідника в Україні // Зелений Світ. 1995. № 5.
3. Держархів Вінницької області. Ф. 472. Оп. 1. Спр. 451. Арк. 7.
4. Держархів Вінницької області. Ф. 472. Оп. 5. Спр. 19. Арк. 12.
5. Дзедушицький В. // Українська Радянська енциклопедія : у 12 т. / ред. рада : М. П. Бажан (голова) та ін. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1979. Т 3. С. 337.
6. Заморока А. М. Одна людина: Володимир Ксаверій Тадеуш Дідушицький // Станіславський натураліст: електрон. версія. URL: <http://www.naturalist.if.ua/?p=147>. (дата звернення : 23.01.2019).
7. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 258. Оп. 1. Спр. 90. Арк. 14.

8. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини: Біографічний словник. Вінниця : Розвиток, 2007. 1008 с.
9. Корицька-Голуб Ю. Граф Дідушицький – ентузіаст науки і мистецтв // Zaxid.net. URL: https://zaxid.net/graf_didushitskiy__entuziast_nauki_i_mistetstv_n1442 221. (дата звернення : 23.01.2019).
10. Прихід В. Зачинені двері природи // Поступ. 2000. № 132 (576). URL: http://postup.brama.com/000808/132_9_1.html. (дата звернення: 20.01.2019).
11. Проців О. Діяльність графа Володимира Дідушицького для розвитку галицького мисливства // Фотографії Старого Львова. URL: <http://photo-lviv.in.ua/diyalnist-grafa-volodymyra-didushytskogo-dlya-rozvytku-galytskogo-myslyvstva/>. (дата звернення 25.01.2019).
12. Рогожа М. М. Володимир Дзедушицький – організатор першого приватного природознавчого музею та пам'яткознавець // Праці Центру пам'яткознавства : зб. наук. пр. / ред. рада: О.М. Титова (голова) та ін. ; Центр пам'яткознавства Нац. акад. наук України і Укр. т-ва охорони пам'яток історії та культури. – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK, 2015. Вип. 27. С. 127—133.
13. Сеньків С. Фундатори і меценати львівських музеїв кінця XIX – початку XX століть // Скарбниця української культури : Зб. наук. пр. Чернівці, 2007. Вип. 8. С. 242-256.
14. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України : становлення і розвиток / відп. ред. Б. В. Попов; Академія наук Української РСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського. Київ : Наукова думка, 1989. 301 с.
15. Чорнобай Ю. М. Зодчий власної Ойкумени // Наукові записки Державного природознавчого музею. Львів, 2000. Т. 15. С. 5-15.
16. Чорновол І. П. Дідушицький Володимир // Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. рада: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН історії України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2004. Т. 2. С. 400.
17. Brzek G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego tworca. Lublin : Lubelskie Nowe, 1994. 299 s.
18. Dzieduszycki M. Kronika domowa Dzieduszyckich. Lwów : Drukarnia Zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1865. 480 s.
19. Dzieduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Lwów, 1895. 35 s.
20. Kronika// Łowies. 1881. № 7. S.112.
21. Szafer W. Pamiątka Pieniacka // Sylwan. 1912. № 30. S. 361—366.
22. Tyrowicz M. Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899) // Polski Słownik Biograficzny. Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 1948. T. VI. S. 123-126.

Яна Галецкая

Каменец-Подольский национальный университет имени Ивана Огиенко,
аспирантка (Украина)

**Влодзимеж Дзедушицький и его вклад в развитие естественных исследований
в Украине в XIX в.**

Аннотация. На основе анализа литературных источников рассмотрены вклад польского ученого Влодзимежа Дзедушицкого (1825-1899) в развитие естественных исследований. Выявлено его роль в становлении краеведческого движения в Украине. Проанализированы биографические данные и творчество польского исследователя. Рассмотрены предпосылки создания польским исследователем первого частного Природоведческого музея во Львове, определены экспонаты и библиотечные фонды, их номенклатуру и состояние, соответствие развития тогдашней научной естественнонаучной мысли, а также влияние музея на общественную жизнь края.

Ключевые слова: Влодзимеж Дзедушицкий, меценат, польский ученый, естественные исследования, музей, библиотека, выставка, Украина.

ABSTRACT

Yana Haletska

Kamianets-Podilsky National University after Ivan Ogienko,
postgraduate student (Ukraine)

**Włodzimierz Dzieduszycki and his contribution to the development of natural sciences
research in Ukraine in the nineteenth century**

On the basis of the analysis of literary sources the contribution of the Polish scientist Włodzimierz Dzieduszycki (1825-1899) to the development of natural sciences research was

considered. His role in the making of the local lore movement in Ukraine was found out. The biographical data and creative achievement of the Polish researcher were analyzed. The scientific achievement of the Polish scientist is noted for its scientific quality and purposefulness.

The article is noted for topicality for the needs of modern historiography, it returns to the present society the forgotten figure of the Polish scientist V. Dzieduszycki and rejects the inherent ideological obsession of Soviet historiography in describing of this figure. The mastering of the creative heritage of Polish historiography will undoubtedly contribute to the advancement of Ukrainian historical science, as the scientist has shown himself as an outstanding personality of Ukrainian natural science and its history.

The main attention is paid to the creative and social activities of the Polish scientist, the value of his natural, museum, and journalistic works for the development of science and Ukrainian studies.

The preconditions of creation of the first private natural museum by the Polish researcher in Lviv are examined, the exhibits and library stocks, their nomenclature and condition, the correspondence of the development of contemporary scientific natural opinion, and also the influence of the museum on the social life of the region are outlined. He was one of the first who was able to express the unbreakable link between man and nature through the museum expedition and guessed the coming era of biosphere thinking without mistakes.

The Polish scientist was also engaged in organization of local and international exhibitions. In addition to his natural activities, he was a patron. He sponsored the talented scholars and researchers from small Galician towns and villages. V. Dzieduszycki admired the hunting. It was revealed in his participation in many societies, whose activities were associated with the preservation and increase of the Galician fauna. He becomes the main founder of the Galician Hunting Society, which in 1876 began its activity in Lviv.

Key words: Włodzimierz Dzieduszycki, patron, Polish scientist, natural sciences research, museum, library, exhibition, L'viv, Ukraine.

REFERENCES:

1. Bazhenov L. V. Podillja v pracjakh doslidnykiv i krajeznavciv XIX—XX st. : Istoriografija. Biobibliografija. Materialy. Kam'janecj-Podiljskij, 1993. 480 s.
2. Borejko V. Volodymyr Dzedushycykij, jak orghanizator pershogho zapovidnyka v Ukrajinі // Zelenyj Svit. 1995. № 5.
3. Derzharkhiv Vinnyckoji oblasti. F. 472. Op. 1. Spr. 451. Ark. 7.
4. Derzharkhiv Vinnyckoji oblasti. F. 472. Op. 5. Spr. 19. Ark. 12.
5. Dzedushycykij V. // Ukrajsjka Radjansjka encyklopedija : u 12 t. / red. rada : M. P. Bazhan (gholova) ta in. Kyjiv : Gholov. red. URE, 1979. T 3. S. 337.
6. Zamoroka A. M. Odnа ljudyna: Volodymyr Ksaverij Tadeush Didushycykij // Stanislavskij naturalist: elektron. versija. URL: <http://www.naturalist.if.ua/?p=147>. (data zvernennja : 23.01.2019).
7. Instytut arkhivoznavstva Nacionaljnoji biblioteki Ukrajinij im. V. I. Vernadskogho. F. 258. Op. 1. Spr. 90. Ark. 14.
8. Kolesnyk V. Vidomi poliaky v istorii Vinnychchyny: Biografichni slovnky. Vinnycja : Rozvytok, 2007. 1008 s.
9. Korycja-Gholub Ju. Ghraf Didushycykij – entuziast nauky i mystectv // Zaxid.net. URL: https://zaxid.net/graf_didushitskiy__entuziast_nauki_i_mistetstv_n1442_221. (data zvernennja : 23.01.2019).
10. Prykhid V. Zachyneni dveri pryrody // Postup. 2000. № 132 (576). URL: http://postup.brama.com/000808/132_9_1.html. (data zvernennja: 20.01.2019).
11. Prociv O. Dijalnistj ghrafa Volodymyra Didushycjkogho dlja rozvytku ghalycjkogho myslyvstva // Fotoghrafiji Starogho Ljvova. URL: <http://photo-lviv.in.ua/diyalnist-grafa-volodymyra-didushytskogo-dlya-rozvytku-galytskogo-myslyvstva/>. (data zvernennja 25.01.2019).
12. Roghozha M. M. Volodymyr Dzedushycykij – orghanizator pershogho pryvatnogho pryrodoznavchogho muzeju ta pam'jatkoznavej // Praci Centru pam'jatkoznavstva : zb. nauk. pr. / red. rada: O. M. Tytova (gholova) ta in. ; Centr pam'jatkoznavstva Nac. akad. nauk Ukrajinij i Ukr. t-va okhorony pam'jatok istoriji ta kuljuty. K. : Centr pam'jatkoznavstva NAN Ukrajinij i UTOPIK, 2015. Vyp. 27. S. 127-133.
13. Senjkiv S. Fundatory i mecenaty l'vivskijkh muzejiv kincja XIX – pochatku XX stolitj // Skarbnycja ukrajsjkoji kuljuty : Zb. nauk. pr. Chernighiv, 2007. Vyp. 8. S. 242-256.
14. Skrypyk Gh. A. Etnoghrafichni muzeji Ukrajinij : stanovlennja i rozvytok / vidp. red. B. V. Popov; Akademija nauk Ukrajsjkoji RSR, Instytut mystectvoznavstva, foljkloru ta etnoghrafiji im. M. T. Ryl'skogho. Kyjiv : Naukova dumka, 1989. 301 s.
15. Chornobai Ju. M. Zochyj vlasnoji Ojkumeny // Naukovi zapysky Derzhavnogho pryrodoznavchogho muzeju. Ljviv, 2000. T. 15. S. 5—15.

16. Chornovol I. P. Didushycjkyj Volodymyr // Encyklopedija istoriji Ukrainy : u 10 t. / red. rada: V. A. Smolij (gholova) ta in. ; NAN istoriji Ukrainy, In-t istoriji Ukrainy. Kyjiv : Nauk. dumka, 2004. T 2. S. 400.
17. Brzek G. Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie i jego tworca. Lublin : Lubelskie Nowe, 1994. 299 s.
18. Dzieduszycki M. Kronika domowa Dzieduszyckich. Lwów : Drukarnia Zakładu narodowego im. Ossolińskich, 1865. 480 s.
19. Dzieduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie. Lwów, 1895. 35 s.
20. Kronika// Łowies. 1881. № 7. S.112.
21. Szafer W. Pamiatka Pieniacka // Sylwan. 1912. № 30. S. 361-366.
22. Tyrowicz M. Dzieduszycki Włodzimierz (1825–1899) // Polski Słownik Biograficzny. Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 1948. T. VI. S. 123-126.

Статтю надіслано до редколегії 28.04.2019 р.
Статтю рекомендовано до друку 05.06.2019 р.

УДК:94(477) «18-19»

DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2019-29-14-19>

Володимир Очеретяний

Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

Інна Ніколіна

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
кандидат історичних наук, доцент (Україна)

**Міжнародно-інформаційна діяльність дипломатичної місії УНР
у Празі 1921-1923 рр.**

Анотація. Стаття є продовженням дослідження міжнародно-інформаційної, видавничої та пропагандистської діяльності Української надзвичайної дипломатичної місії УНР у Чехословаччині протягом 1921-1923 років. У дослідженні приділена увага вивченню наявної інформаційної та видавничої роботи дипломатичної місії у Празі з початком екзильної діяльності Державного Центру УНР. У своїй роботі дипмісія в Празі намагалась привернути увагу європейських політичних кіл до долі України, її законних державних прав і геополітичних інтересів. Ця стаття є спробою узагальнюючого підходу до дослідження історії міжнародної інформаційної діяльності Української надзвичайної дипломатичної місії у ЧСР.

Ключові слова: зовнішньополітична пропаганда, інформаційний вплив, антиукраїнська пропаганда, пресове бюро, часопис, інформаційний відділ.

Після остаточної втрати території та державної незалежності України, розпочався еміграційний період життя та діяльності М. Славинського (1921-1945). Діяльність очолюваної ним дипломатичної місії була спрямована на інформування міжнародної спільноти про державотворчі процеси у зв'язку з утворенням Державного Центру УНР в екзилі.

Ціль нашої статті: проаналізувати публікації, що стосувалися міжнародно-інформаційної та видавничої діяльності Української надзвичайної дипломатичної місії (далі – УНДМ) у Празі впродовж 1921-1923 рр.

Наявний обсяг публікацій про видавничу та інформаційну діяльність УНДМ у ЧСР в період 1921-1923 рр. майже відсутній у вітчизняній історичній науці. Праці сучасних дослідників суспільно-політичної думки стосуються, насамперед, вивчення зовнішньополітичних зусиль певних форм національної державності [1]. Через висвітлення проблем української дипломатії у країнах Центральної та Східної Європи деякі дослідники у низці наукових й науково-популярних праць присвячують увагу цьому питанню [2; 3; 4; 5; 6].

Після остаточної окупації більшовиками України в 1921 році М. Славинський продовжував працювати на посаді Голови УНДМ в ЧСР.

Про згадані події він свідчив на допитах у Лук'янівській в'язниці: «У кінці 1920 року, коли була проголошена Радянська Україна й уряд УНР відбув за кордон, до Польщі, я як представник цього уряду далі діяв у напрямі існування України незалежною державою аж до 1923 року, тобто доти, коли Україна ввійшла до складу Радянського Союзу» [7, арк. 94]. Про натяк слідчого який вів його справу, чому він не заклав дипмісію, коли була проголошена радянська влада на Україні, М. Славинський вказував: «Я гадав, що боротьба за самостійність існування України ще